

ranosrednjovj. umjetnosti smatra pak odlučnim, uz Armeniju i Iran, barbar-ski utjecaj (preko Seobe naroda), posebice nordijske, skandinavske tradicije. U kasnijoj fazi, u okviru tzv. barbarske teze, naglašava germanski misti-cizam u umjetnosti (u skladu s istodobnim rasističkim strujanjima).

U sklopu svojih teorija obrađuje i naše spomenike. Spomenike ranohrv. predromaničke arhitekture izdvaja iz ant. tradicije i smatra da potječu od sjevernjačke tradicije drvene gradnje (nordijske drvene crkve »na 12 jarbola« kao uzor crkvi na Gradini u Solinu), a predromanički, starohrv. pleterni reljef nastoji odvojiti od langobardskoga i tumači ga tradicijom drvorezbarstva. Njegove orijentalne i nordijske teze znanstveno pobija Lj. Karaman 1930, pa je to jedna od ranih i oštrih kritika metoda Strzygowskoga uopće, a posebno nordijske, odn. »barbarske« teze, koja je imala dosta sljedbenika. Unatoč jednostranim pretjerivanjima, S. je, poticanjem na istraživanje peri-fernih sredina i obradbom mnogobrojnih manje poznatih spomenika, znatno pridonio poznavanju bliskoistočne umjetnosti i oslobađanju od doktrine jednoga, isključivoga žarišta u razvoju umjetnosti.

BIBL.: *Orient oder Rom*, 1901; *Ursprung der christlichen Kirchenkunst*, 1920; *Wesen und Entwicklung der byzantinischen Kunst*, 1926; *Forschungen zur Entwicklung der altkroatischen Kunst*, 1926 (*O razvitku starohrvatske umjetnosti*, Zagreb, 1927); *Die altslavische Kunst*, 1929.

LIT.: Lj. Karaman, O nekim novijim publikacijama o historiji umjetnosti u Dalmaciji, VjAHD, 1922. — Isti, Iz kolijevke hrvatske prošlosti, Zagreb 1930. R. Ić.

STUBICA → DONJA STUBICA; GORNJA STUBICA

STUBIČKE TOPLICE, naselje u Hrvatskom zagorju s ljekovitim topli-cama. Toplica (Tupliza) se spominje 1209. God. 1806. zagrebački biskup M. Vrhovac, vlasnik nedalekoga dvorca Golubovca, kupio je posjed od grofa Vojkffya, i 1811. položio temeljni kamen za glavnu kupališnu zgradu. Projektant jednokatne kupališne zgrade bidermajerskih osobina, paviljona u vrtu s elementima neogotike i klasicističke osmerokutne kapele bio je »biskupov arhitekt«, brat iz reda milosrdne braće Kristijan Heinrich Vesteburg. On je u Stubičkim toplicama oblikovao vrlo skladnu i u Hrvatskoj najstariju kupališno-lječilišnu cjelinu.

LIT.: L. Dobronić, Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba, Zagreb 1971. L. D.

STUBIČKI GOLUBOVEC, dvorac kraj Donje Stubice. U posljednjoj četvrti XVIII. st. postojale su dvije kurije: Gornji Golubovec i Donji Golubovec. Vlasnici Gornjega Golubovca bili su plemići Domjanići, od kojih ga je 1805. kupio zagrebački biskup Maksimilijan Vrhovac kao svoje privatno dobro. On ga je pregradio u dvorac (osnova u obliku slova U), pri-gradio mu klasicističku altanu na gl. pročelju, uredio dvorsku kapelu u južnom krilu, oblikovao engl. park s ribnjacima i osnovao gospodarstvo (kurija Donji Golubovec pretvorena u majur). Rodbinskim su vezama Golubovec nasljeđivale obitelji Sermage, Rauch i Steeb.

LIT.: L. Dobronić, Dvorac Golubovec, Zagreb 1972. — S. Deak, Gornji i Donji Golubovec, Zagreb 1983. — M. Obad Šćitaroci, Dvorci i perivoji Hrvatskoga Zagorja, Zagreb 1991. — Isti, Hrvatska parkovna baština, Zagreb 1992. L. D.

STUDIN, Marin, kipar (Kaštel Novi, 28. XI. 1895 — Split, 15. VIII. 1960). Učio na Obrtnoj školi u Splitu kod E. Vidovića, na Akademiji u Zagrebu, te na akademijama u Beču i Pragu. God. 1921/22. radi u Parizu u ateljeu A. Bourdellea. Između dva svj. r. bio je nastavnik u Zagrebu i Beogradu, 1947–49. profesor na Školi i Akademiji za primijenjenu umet-nost u Beogradu, 1950/51. predaje na Akademiji za primijenjenu umjet-nost u Zagrebu.

Svojom prvom izložbom (1919) pojavio se u doba prevlasti I. Meštrovića i njegovih sljedbenika u skulpturi i slikarstvu (nacionalna romantika udruženja »Medulić«), no postupno se oslobađa Meštrovićeva utjecaja. Studinove ekspresivno pokrenute figure, nadahnute općeljudskom simbolikom (*Odmazda*, *Usud*, *Tragedija čovjekova roda*, *Melodija*, *Čežnja*), označuju nov pristup oblikovanju i negaciju konvencija akademske modelacije. U daljem razvoju prvotna se patetika smiruje i pročišćuje, zadržava se snaga dramatskoga napon, ali se forma i volumen discipliniraju u lirizmu harmonično sazdanih cjelina. Pojedini portreti, unatoč svojoj robustnosti, pokazuju težnju prema produhovljenome reali-zmu (*Dubravko Dujšin*). Sve više ga privlači reljef što ga kleše u kamenu ili reže u orahovini, svodeći obrise na arhaičnu lapidarnost pučkoga obliko-vanja. Motivi izviru iz legendi ili pak oživljavaju likove iz njegova rodno-ga kraja (ribari, težaci, pastiri). Upravo su Studinovi reljefi pobudili oso-bitu pozornost na izložbama u Velikoj Britaniji, gdje su ocijenjeni kao najviši domet ekspresije i posebne tehnike u toj grani plastike. God. 1943.

M. STUDIN, *Melankolija*. Zagreb, Moderna galerija

organizirao je u Splitu u svojem stanu »Ilegalnu izložbu slika i kipova« kao protest protiv izložbe koju su 1942. priredile tal. okupacijske vlasti. Teror i patnje žrtava izraženi su u njegovu velikome reljefu *Crni dani*. Na temu rata islesao je reljef *Omladina u borbi*, spomenik *Vjesnik pobjede* u Kaštel Starom, te memorijalne spomenike u Novome Sadu i Nišu.

Samostalno je izlagao u Zagrebu (1919, 1921), Kaštel Starom (1921), Splitu (1921, 1926, 1927), Parizu (1921), Londonu (1922, 1953, 1958), Sarajevu (1932) i Dublinu (1953). Komemorativna izložba priređena mu je u Splitu 1963.

LIT.: M. Krlježa, Slučaj Marina Studina, Riječ Srba — Hrvata — Slovenaca, 1919, 110. — K. Strajnić, Marin Studin, Književni jug, 1919, 6. — I. Gorenčević, O umetnosti Marina Studina (predgovor mapi), Zagreb 1919. — T. Ujević, O umjetnosti Marina Studina (katalog), Split 1921. — P. Šegota, Marin Studin (katalog), Split 1927. — H. Read, Marin Studin (katalog), London 1953. — E. Newton, Marin Studin's Sculpture, Art News and Review (London), 16. V. 1953. — N. Dispota, Intimni jubilej kipara Marina Studina, Mogućnosti, 1959, 2. — K. Prijatelj, Umjetnost Marina Studina, Slobodna Dalmacija, 20. XI. 1963. — B. Gagro, Hrvatska skulptura građanskog perioda, u katalogu: Jugoslavenska skulptura 1870 — 1950, Beograd 1975. — N. Bezić-Božanić, Marin Studin, Mogućnosti, 1980, 12. N. B. B.

STUDIO ZA INDUSTRIJSKO OBLIKOVANJE (SIO), osn. je 1955. u Zagrebu pri Udruženju likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti Hrvatske. Okupljao je umjetnike i arhitekte, među kojima su bili M. Antonini, B. Bernardi, Z. Bourek, Z. Bregovac, A. Jakić, I. Picelj, Z. Radić, B. Rašica, V. Richter, A. Srnec, M. Vulp. Osim na području industrijsko-ga oblikovanja, SIO je djelovao na širenju avangardne umjetnosti, kulture stanovanja i umj. izobrazbe. Na Trijenu primijenjene umjetnosti u Milanu 1957. prikazao je dostignuća u industrijskom oblikovanju i opremi stanova. Ž. Kć.

STÜHLER, Dragutin (Carlo), fotograf (Caraca, Rumunjska, 20. II. 1886 — Split, 14. I. 1954). Srednju školu završio u Bukureštu, fotografiju učio u Beču. Od 1914. fotografski pomoćnik u Splitu, potom 1916–18. vojni

SUBOTICA U BAČKOJ, franjevačka crkva

fotograf u Bukureštu i Beču. Nakon toga ponovno je u Splitu, gdje ima vlastiti fotografski atelje. Snima turističke, folklorne i povijesno-umjetničke fotografije za izdanja »Jadranske straže«, »Arhiva za propagandu Jadrana«, te za druge domaće i inozemne publikacije. God. 1948–54. fotograf Arheološkoga muzeja u Splitu, snima i za potrebe drugih muzejskih i znanstvenih ustanova. Između dva svj. r. i u prvom poslijeratnom razdoblju bio je najistaknutiji fotograf spomeničkoga naslijeđa Dalmacije, poglavito Splita.

D. Kt.

STUPČANICA, ruševine maloga srednjovj. burga *SI* od Daruvara. Unutar zidina, koje se povode za zemljištem, nalazi se visoka i čvrsta kula pomno građena, s klesancima na uglovima. Uzidane kamene stube vode na gornje katove. Na najvišem je dijelu prozor romaničkoga oblika. U XIV. je st. grad bio u posjedu Tiboldovića, od 1408. bio je kraljevski, 1428–81. držali su ga Gorjanski, a potom Banfyjevci. U tur. je rukama bio 1542–1688 (nakon toga u ruševinama).

LIT.: *Gj. Szabo*, SG.

A. Ht.

STUPICA, Bojan, redatelj i scenograf (Ljubljana, 1. VIII. 1910 – Beograd, 23. V. 1970). Završio studij arhitekture u Ljubljani 1934. Djelovao je u Ljubljani, Zagrebu i Beogradu, gdje je stvarao nekonvencionalne predstave. U zagrebačkome Hrvatskom narodnom kazalištu provodi sezonu 1940–41. i dvije sezone od 1955; scenski opremio petnaestak dramskih i jedno operno djelo (G. S. Kaufman i E. Ferber, *Večera u osam*, 1955; G. B. Shaw, *Sveta Ivana*, 1955; R. Marinković, *Glorija*, 1955, 1963; J. Anouilh, *Colombe*, 1956). U oblikovanju scenskoga prostora bio je zagovornik funkcionalističkih rješenja i jednostavnih elemenata.

LIT.: *A. Celio-Cega*, Scenografija Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu (1945–1967), Zagreb 1985. — Repertoar hrvatskih kazališta 1840–1860–1980, I i II, Zagreb 1990.

R.

STUPNIK, selo JZ od Zagreba. Župna crkva Sv. Ivana Nepomuka jednobrodna je barokna građevina (1769) sa zaobljenim svetištem, uz koje je sakristija; zvonik je uz glavno pročelje. Iluzionističke freske na svodu svetišta (oko 1772) pripisuju se A. Lerchingeru i A. Archeru. U crkvi je glavni oltar (oko 1772), slika »Sv. Tri kralja« (oko 1780), ispovjedaonica, krstionica s reljefom krštenja (1790) i pokaznica u stilu rokoka. — U kapeli *Marije Lauretanske* u glavni je oltar (1749) bio ukomponiran pil s Marijinim kipom, što ga je dao podignuti K. Čunčić (1701). — U kapeli Sv. Benedikta (1705) nalaze se tri oltara iz XVIII. st. Kapela je vjerojatno podignuta na mjestu burga, koji je 1452. pripadao grofovima Celjskim. Jednokatna je župna kurija kasnobarokna građevina.

LIT.: *J. Barle*, Zagrebački arcidijakon do godine 1642, Zagreb 1903, str. 78. — *A. Schneider*, Popisivanje, 1939, str. 178.

A. Ht.

STURM, Friedrich, slikar (Beč, 1822. ili 1823 – Weissenbach, 1. XI. 1898). Slikanje učio kod svojega oca, slikara na porculanu i emajlu, potom studirao na bečkoj Akademiji. Pedesetih godina boravio u Slavoniji gdje je

slikao portrete (*Andrija Torkvat Brlić*, 1852), oltarne slike i zidne dekoracije. God. 1852. oslikao je strop u đakovačkome biskupskom dvoru i naslikao više slika u Ivankovu za župnika Pachmana. Djela mu stilski pripadaju romantizmu. God. 1868–92. profesor na školi Muzeja za umjetnost i obrt u Beču.

LIT.: *I. Kršnjavi*, Pogled na razvoj hrvatske umjetnosti u moje doba, HK, 1905, I. — Slikarstvo XIX. stoljeća u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1961.

V. Fo.

SUBOTICA, grad na S Bačke. Naselje se prvi put spominje 1381. God. 1470. erdeljski vojvoda János Pongrácz podiže tvrđavu od koje su očuvani ostaci unutar zvonika franjevačke crkve. God. 1542. zauzimaju ga Turci; 1779. carica Marija Terezija proglašuje ga slobodnim kraljevskim gradom koji dobiva naziv *Maria Theresiopolis*. Od toga doba počinje planirani razvoj grada.

Arhit. pečat tome ravničarskome gradu daju vertikale mnogobrojnih crkava te toranj Gradske kuće. Najstariju crkvu podižu franjevci uz staru tvrđavu 1736; na juž. kuli tvrđave podižu zvonik. Poslije je sagrađen samostan a za rekonstrukcije 1907–08. i drugi zvonik. Unutar samostana je kapelica Crne Gospe sa slikom posebno štovane Majke Božje iz XVII. st. Katedrala Sv. Terezije Avilske, sagrađena 1798, monumentalna je barokna građevina rađena po nacrtu F. Kaufmanna a završena po projektu A. Heiszlera. Orgulje je izradio majstor Czervenko (oko 1800).

S. se razvila u moderan srednjoeur. grad potkraj XIX. st. i poč. XX. st. Sagrađene su dvije kat. crkve: Sv. Roka (1896) i Sv. Jurja (1897). Umjetnost secesije dala je gradu uz pojedinačne građevine (Gradska kuća, Sinagoga, Gradska biblioteka, Gimnazija, Ženski štrand na Paliću) svojstven pečat prepoznatljiv unutar srednjoeur. urbanizma.

U Subotici djeluje Gradski muzej (osn. 1848) i Bačka galerija (osn. 1926).

S. je kulturno, prosvjetno i političko središte bačkih Hrvata.

LIT.: *M. Botić*, Zlatni dani Subotice, Subotica 1930. — *B. Krstić*, Subotica, Subotica 1995.

SUBOTICA, selo SZ od Koprivnice. Ant. nalazi dokazuju da je ovdje bila postaja (*mansio*) na cesti Poetovio – Mursa. Od 1659. spominje se drvena kapela Sv. Margarete; nakon 1787. sagrađena je današnja zidana kasno-barokno-klasicistička kapela pačetrovinaste osnove. U njoj je kasno-barokni oltar tipa tabernakula na kojemu su klasicistički drveni svijećnjaci.

LIT.: *R. Horvat*, Župe u Hrvatskoj Podravini, u knjizi: Hrvatska prošlost, II, 1941, str. 75. — *A. Horvat*, Prilog poznavanju nestale drvene arhitekture s područja kotara Koprivnice, Bulletin JAZU, 1961, 1–2, str. 18, 25.

A. Ht.

SUDNIK, Ivica, muzealac i fotograf (Samobor, 24. X. 1910). Po zanimanju urar. Od 1925. skuplja gradu za budući fundus Samoborskoga muzeja, koji je osn. 1948 (samoborska bibliografija i kronika te samoborske starine). Bio je direktor muzeja od osnutka do 1981. i počasni konzervator 1948–74. Objavljuje stručne tekstove o muzejskoj problematiki i kulturnopov. zbivanjima u Samoboru i okolici (»Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske«, Bulletin JAZU, »Samoborske novine«). Snima reportažnu fotografiju, najčešće prizore iz športa, života Samobora te prirodne ljepote (*Dogovor na selu*, 1936; *Kruh naš svagdanji*, 1937). God. 1938. objavio *Album Samobora* s nizom vlastitih fotografija. Izlaže od 1933. u zemlji i inozemstvu; samostalno izlagao u Zagrebu 1993.

LIT.: *Ivica Sudnik*, Dodjela nagrade Pavao Ritter Vitezović, 1987, 1/2. — *M. Šigir*, Majstor crno-bijele fotografije, Vjesnik, 4. XII. 1993. — Fotografija u Hrvatskoj 1948–1951 (katalog), Zagreb 1994.

V. Fo.

SUHOPOLJE, selo I od Virovitice. Župna crkva Sv. Terezije klasicistička je građevina sa svetištem četverokutne osnove, kružnim brodom (presvođen kupolom) uz koji su bočno dva zvonika; uz glavno pročelje je trijem sa četiri jaka stupa, a pjevalište počiva na osam stupova. Crkva je istaknuta spomenik arhitekture klasicizma, a podignuli su ga grofovi Jankovići poč. XIX. st. U unutrašnjosti su iz istoga doba gl. oltar tipa tabernakula sa šest drvenih svijećnjaka i slikom patrona (rad J. C. Schöffa iz Budimpešte, 1814), propovjedaonica u obliku pećine s likom Sv. Petra (preličena), orgulje, sjedalo s grbovima donatora, slike *Pietà* (1862) i Sv. Trojstva S. Hamplera (?). Uz dvorac građen u duhu historicizma prostorni je park s neogotičkim mauzolejem Jankovića. Uz cestu u Suhopolju i okolici stara je aleja jablanova i platana.

A. Ht.

SUIĆ, Mate, arheolog i povjesničar (Postira, 3. XI. 1915). Studirao klasičnu filologiju, arheologiju i povijest staroga vijeka na Filozofskome